

Storagrowt'iwn Hin Hayastaneayc'

**owr ew owğgeal ew bac'atreal zbazowm anowans naxni hegenakac'
yownac', ew hřovmayec'woc', naew matenagrac' asorwoc' ..**

**tearn h. Ġowkas vardapeti Inčičean i mxit'arean miabanowt' en-e ęst hin
ew ęst mijin darow anowaneal žamanakac' haneal i groc' meroc'
naxneac' ew ayloc' azgac'**

Inčičean, Ġowkas

Տ Ա Յ Ք

Քսենոֆոն կոչէ զսա Ղաօք, որպէս յայտ առնէ կարգ տեղեացն հայաստանեայց՝ ընդ որս անցանէին զօրք յունաց դարձեալք ՚ի պարսից . վասն որոյ և վէստէլինկ զԵսան անունն որ գտանի ՚ի ԺԴ. գիրս դիւ գորոսի սիկիլիացւոյ թղթ. 664. ՚ի նմին պատմուէ դարձի զօրացն յունաց՝ ուղղագրէ և դնէ ՚ի լատինն Ղաօք : Յոմանց ուղղագոյն. ևս կոչի Ղաօք, որպէս գրէ ստեփաննոս բիւղանդացի . * Ղաօքք, ժողովուրդ ՚ի ներքս կոյս ՚ի պոնտոս, (որոյ) և գաւառն նոյնօրինակ (անուանի). զսոսս ոմանք կոչեն Ղաքք, որպէս ասէ սոփէնէդոս յարշաւանս ։

՚ի սոցունց աստի հատուածեալ երևին Տաք ժողովուրդ սիկիլիացւոյ, որք և կոչէին Քարնէանք, զորոյ գրէ սղբաւոն գիրք ԺԿ. թղթ. 515 . * Ըսեն թէ Տաք Քարնէանք հատուածեալ են ՚ի Տաոյ բնակեւոյ ՚ի վերկոյս մէօդիսի (ծովուն), կոչեցեալք Քաանք և Քարք . այլ չէ ըստ ամենայնի յայտ, թէ գտանիցին ինչ Տաք ոմանք սիկիլիականք ՚ի վերոյ մէօդիսի ։ Ըրդարեւ ոչ ՚ի վերկոյս մէօդիսի, այլ ստորե քան զայն և քան զպոնտոս ծով են Տաք հայոց, զորս դիւրին եղև նախնեաց ոմանց շփոթել ընդ շրջակայ աղգս, և տանել դնել ոչ ՚ի բնիկ տեղւոյ, այլ ՚ի վերոյ քան զմէօդիս . որպէս տեսանեմք և զանուանս այլոց հարաւային գաւառաց հայաստանեայց այսպէս տեղափոխեալ ։

Եւ այնպէս՝ ըստ մասին միայն Ջմարտին բանք նախնեաց, թէ Տաք Քարնէանք՝ որք բնակին ՚ի սիկիլիա յայնկոյս կասպից ծովուն, հատուածեալ են ՚ի Տաոյ բնակեւոյ յայսկոյս կասպից ծովուն . իսկ այն Տաք են ՚ի մօտակայս պոնտոս ծովու ⁽¹⁾, որ է նոյն ինքն Տաք հայոց . Ղաօքք

(1) Այլ վասն այսր որպէս և հաճոյ իցէ ընդունել հետախրաց ,

կոչեցեալ 'ի քսէնոֆոնդայ և 'ի ստեփաննոսէ բիւղան դացւոյ. քանզի ըստ նորին ստեփ¹. անկանի 'ի կողմանս պոնտոս ծովու. և ըստ մերոց մատենագրաց առ խաղտեաց գաւառաւ եղերացւոյ՝ որք բնակին առ ծովեղերք պոնտոսի. որպէս յայտ է 'ի պարխար լեռնէ տայոց զորմէ տեսցես 'ի լերինս հայոց 'ի ներածուէ անդ. նա մանաւանդ զազար՝ զոքաղ գաւառ տայոց՝ ցուցանէ լինել 'ի նմին իսկ 'ի խաղտիս. և պրոկոպիոս զլերինս տայոց՝ ուստի բղխէ գետն ահամսիս ⁽¹⁾, կոչէ լերինք ճանեաց, որք են խաղտիք:

Արդան աշխարհագիր հայելով 'ի վիճակ իւրոյ ժամանակի, զայս նահանգ դնէ 'ի վիրս՝ ասելով. * Տայոց գաւառն 'ի վիրս է ... իսպեր գաւառն սահմանակից է Տայոց ||: 'Ի միւս կողմանէ սահմանակից է Տայք գուդարաց՝ ըստ գրելոյ խոր. նաև բասէն գաւառին այրաբատու՝ ըստ ցուցանելոյ պատմուէ զազարայ, որ զմկնաւինճ՝ գեղ տայոց սուղ ինչ հեռի դնէ 'ի գեղջէն Վու՝ որ էր 'ի բասէն:

Բազում են 'ի տայս տեղիք՝ ամուրք և անբոյթ 'ի պատսպարուի 'ի Թնամեաց, վասն որոյ խորենացին՝ Լիւրոյ և Բերդոյ Կառուցեալ, ասէ վասն տայոց, յորս զբազմութի իշխանացն հայոց՝ տեսանեմք առ եղիշէի և առ զազարայ, ապաւինեալ և ողջանդամ զերծեալ 'ի Թնամեաց: Սոյնպէս Յանծուէս Տայոյ բարանց ապաւինեցան վա նանդացիք 'ի ժամանակի ապստամբութե իւրեանց, որ պէս գրէ խորենացին Դ. 44: 'Ի նոսա ապաւինեցաւ և ւն. սմբատ արքայ՝ զորմէ գրէ յոհաննէս կաթողիկոս. * Յամուրս քարաժայռ ձորոյն խորովեաց Տայոց անկանէր ||:

Ունէր և մայրիս՝ յորս բազում շինութիւն արար վաղարշակ արքայ կարգելով յամարանոց իւր: * Վառնայ՝

քանզի ստմասիոս առ լէ գլ. սո լինոսի, յայս բան նախնեաց՝ մեզ գիտ ծովակաւն իմանայ զկասպից ծովն, ասելով, Թէ * Սմանք զնուսա (այսինքն զՏաս) 'ի մեզգիս և 'ի պոնտոս փոխագրեցին, վասն զի մակեդոնացիք զնոյն ինքն զկասպից ծովն՝ համարէին լինել պոնտոս կամ մեզգիս ծովակ ||: Չիարդ և իցէ, անունս Տաք էր իբր հաւսարակ անուն սկիւթացոց ըստ

գրելոյ սգր². որք և ոչ իսկ 'ի միում վայրի կարեալ ունէին բնակութի, այլ աստ և անդ խառնեալ ընդ այլ ազգս սկիւթացւոց:

(1) Յիշատակի առ ասողկայ Բ. 4. անուն և ծագումն գետոյս յասելն. * Եւ ինքեանք անցեալ ընդ գետն Ահամսիս՝ որ 'ի Տայոց բղխեալ երթայ զհիւսիսով արեւմտից անցանելով, ընդ որ մասնէ 'ի պոնտոս ||:

(ասէ խոր. Թ. 6.) զհիւսիսեալ⁽¹⁾ առ ստորոտոյն պար խարայ ընդ մէջ Տայոց. ի գիջին և ի մառախլուա տեղիս մայրեացն և ի լուաւէտս, գեղեցիկ իմն կարգելով զերկերն, հաւասարելով զեռնայինն և զջերմահոտն ի բարեխառն և ի զուգագեղեցիկ վայելութի իւրոյ թաղաւորութեն. ամառնային ժամանակին հովանոցս պատրաստելով յորժամ զհիւսիսով երթիցէ. գոմն զերկուս տափարակսն անտառախիտս հանդերձ լերամբքն կազմելով, և որսոց տեղիս ॥

Պտուղք սորա բազում, որք են թուզ, նուռն, աղտոր, սերկեւիլ, պողախունկ⁽²⁾, և նուշ. և մինչև ցայժմ առատ է ի պտուղս երկիր սորա, որ ըստ մասին ձգի ի սահմանս նահանգին ակալցիայի:

Բազում ուրեք յիշատակի ի գիրս եպիսկոպոս սորա, զորօրինակ Տաճատ առ եղիշէի և առ զազարայ, մի ի ժողովականաց որք գրեցին պատառխանի նամակին պարսից. Ներսէս Դ (չինող), որ զկնի եղև կաթողիկոս. Նաբայէլ ի ժողովն դիւայ, և Սարգիս ի ժողովն մանազկերտի, յերկոսին ևս զկնի եպիսկոպոսին բասենոյ. Սահակ մրուտ կամ մուռտ կոչեցեալ, որ գրեաց պատասխանի թղթոյն փոսիոսի:

Իսկ զիշխան սորա ի պատմութիւն Ժ. դարուն գտանեմք յիշատակեալ Վաւիթ անուամբ, որ զՎուրապա զատութեն ընկալեալ էր պատիւ ի կայսերէն. այլ իշխաւ նութի նորա ձգէր նաև արտաքոյ տայոց՝ բազում գաւառաց և քաղաքաց տիրապետող եղեալ, մինչև զտէրութիւն սորա թագաւորութի կոչել տարօնեցւոյն: Վ մահուան իւրում՝ քանզի էր ամբառանգ՝ * Տայ անդարձազրով զհայրենիս իւր ի վասիլն (կայսր) զՎաւիթիս, և զՎամբուանն, և զքաղաքն ապահունեաց զՎանծկերտ, և զամենայն ինչ իւր ॥ որպէս գրէ վարդան:

Յետ մահուն դաւթի՝ վասիլ կայսր գնաց անձամբ ի տայս, որում ընդ առաջ ելին աղատագունդ զօրք տայոց. բայց խռովութիւն անկեալ ի մէջ երկոցունց զօրաց՝ երեսուն այր ի յոյժ պատուաւորացն և յազատացն տայոյ մեռան ի յունաց. կայսրն զպատիւ կուրապաղատութեալ թագաւորին ափսազաց բազարատայ. յետ մահու

(1) Զերկուս ձեռն. չիք բառս աշխարհադր. խոր, և միայն ի տպ. զհիւսիսեալ:

(2) Այսպէս կոչի յերկս ձեռն.

նորա առաքեաց զօրս ընդդէմ գէորգայ որդւոյ նորա, զի
 ոչ կամէր տալ նմա զերկիրսն՝ զորս ունէր հայր նորա .
 բայց 'ի դիմի հարեալ նոցա քաջ զօրացն տայոց մօտ 'ի
 մեծ աւանն ուխթեաց, հալածեցին զնոսա առ հասարակ
 և այս եղև * Սիւլէն հորժանման ասն Տայոց ॥ . որպէս գրէ
 լատիւլ . գլ. 10 : Բուզանդ . 7 . 18 . և 7 . 2 . սեպհական
 ակնարկէ լինել մամիկոնէից, յասելն . * Երթեալ գտաւ
 նէր զնոսա յամուրս աշխարհին Տայոց յերեսն (այսինքն
 մամիկոնէից) աշխարհին ։ Եւ զազարայ տեսանեմք
 զվահան մամիկոնեան ստեպ փախուցեալ 'ի տայս սակս
 ամբողջ գրից նորա . բայց սեպհական լինել այնմ ազ
 զին մամիկոնէից, ոչ գտանեմք առ զազարայ, և ոչ առ
 այլս ։

Ունի գաւառս ութ .

10 . Կող .

11 . Բերդադոր . (1)

12 . Պարտիւշադոր . (2)

13 . Ճախաս . (3)

14 . Բաւաս . (4)

15 . Ուշադ .

16 . Եւրդ . (5)

17 . Եւրդադոր . (6)

Ի տպագրեալ աշխարհագրութեան խորենացւոյն թիւ
 գաւառաց Տայոց 'ի սկզբան անդ ասին լինել ինն, և ապա
 'ի թուելն յանուանէ՝ ութ և եթ նշանակին, եղեալ վեր
 ջին գաւառ զԿաթոր, և 'ի բաց թողեալ զԵւրդադոր ։
 Եւ այսպէս ինն ասին լինել և 'ի միում ձեռն, այլ ութ դնին,
 յիշելով զԿաթոր և զԵւրդադոր, և 'ի բաց թողեալ զՊար-
 տիւշադոր ։ Իսկ յերկուս ձեռագիրս ութ ասին լինել, և
 ութ նշանակին յանուանէ . բայց զանունս Կաթոր միացու
 ցանեն ընդ Եւրդայ, և գրեն Եւրդադոր ։

(1) Առ թովմ. կիւ. գրի Բեր-
 դադոր ։

(2) Առ նորին թովմ. կիւ.
 Պարտիւշադոր ։

(3) Այսպէս գնի յերկուս
 ձեռն՝ աշխարհագրութե խոր՝. և
 առ թովմ. կիւ. իսկ 'ի միում
 ձեռն՝ գնի Ճախ . 'ի տպ՝. Ճա-
 խաս ։

(4) Այսպէս 'ի միում ձեռն՝ և
 'ի տպ՝. իսկ յայլ երկուս ձեռն՝
 Բաւաս ։

(5) Այսպէս 'ի տպ. և 'ի միում
 ձեռն՝. իսկ յերկուս ձեռն՝ Աւր-
 դադոր . այժմ կոչի սա Աւրդ ։
 Տես 'ի նոր հայաստան. թղթ. 127 ։

(6) Այսպէս գրի յերկուս ձեռն՝
 իսկ 'ի միում ձեռն՝ Աւրդադոր ։

Լաւընն այսպէս գրի յերիս ձեռագիրս աշխարհա գրուէ խորենացոյն, յորմէ յայտ է վրիպակ տպագրելոյն՝ ուր դնի Կողբ. քանզի և 'ի պատմութե անդ խորենաց ուն ք. 6. և 8. դնի սեռական սորա ոչ Կողբայ, այլ Կողայ: Գաւառ ջերմ՝ որպէս յայտ առնէ խորենացին. ք. 6. ասելով վասն վաղարշակայ արքայի. * Լա զջերմութին կողայ (կազմելով) 'ի մարմանդս այգեաց և բուրաստանեաց ॥ :

Յաւուրս ան. արշակայ արքայի նոր բնակչօք լցաւ շրջակայ սահման սորա. զորմէ պատմէ խորենացին. ք. 8. * 'ի սորա աւուրս (ասէ) աղմուկ մեծ լեալ 'ի գօտի մեծի լերինն կաւկասու յաշխարհին բուղարաց, և բաղումք 'ի նոցանէ հատուածեալք եկին յաշխարհս մեր, և բնակեցան ներքոյ Կողայ յարգաւանդ և 'ի հացաւտ տեղիս, մինչև 'ի ժամանակս բազումս ॥ ⁽¹⁾ :

Յայսմ գաւառի վանեցին զտաճիկս ժբ. հազար հայք՝ առաջնորդութե շապհոյ ամատունւոյ, որպէս գրէ ղեռնդ :

Երկրորդ գաւառն Ուշալ գրի առ ղաղարայ՝ որ յիշէ ղերկոսին գիւղօրէս նորա, յասելն. Թղթ. 253. * Լա երթեալ յՈւբաղն՝ բանակէր մօտ 'ի գեօղն, որում անուն էր միում՝ Վեաղէ, և միւսումն Սարդաղէ: և Թղթ. 254. ցուցանէ զնոյն սահմանակից բանենոյ. * Լա ինքն չուեալ յորաղայ՝ իջանէր 'ի գաւառն բասեան ॥ :

(1) Յայսմանէ տսիցէ որ արգեօք, Թէ ստեփաննոս բիւզանդացի զանունս Գօլս (որ ք մեզ գառնայ Կողբ.) տարեալ եգ առ ստորոտով կովկասու՝ յասելն. * Գօլք (են) ազգ առ կաւկասաւ ըստ վկայելոյ էգագէոսի 'ի յաւսիս. ստորոտք կաւկասու կօշին լերինք Գօլիգեանք. գաւառն (կոչի) Գօլիգի ॥ : Իբր զի սոյն այս բուղարք եկեալք 'ի Կող, յաւսուանէ նոր գաւառին հարկաւ կօչեցան՝ գէթ առ ոմանս նոր աւսուամբ Կողբ. կամ յունական

հնչմամբ Գօլս: Եւ զի եկեալ էին 'ի սարմատիոյ 'ի լերանց կաւկասու՝ Կողբ կօչեցին նախնիք նաև ղառաջին գաւառ նոցա, որ էր Բուղար: Այլ զայս Թողցուք 'ի քննութի հնասիրաց:

Չսոյն կարծիցէ որ նաև վասն Գօլիգի, կամ Գօլիգէ ազգին և գաւառին յիշատակելոյ 'ի սգիւլաքսայ, 'ի մէլայէ, և 'ի պլինիոսէ ք. 5. զոր և կացուցանէ գաւառ ք պոնտոսիւ 'ի դարձուածս գօտւոյն կաւկասու:

Տեղի՝ Տայոց՝ որոյ գաւառացի անձնաւորն ։

Լրահէլ ։ Գիւղ՝ որ յիշատակի առ զազարայ թղթ . 191 . յասեն վասն գիւտայ կաթողիկոսի . * Դ գաւառէն Տայոց , 'ի գեղջէն Լրահէլայ ։

Օքնակս ։ Գիւղ՝ յիշատակեալ առ նմին զազարայ թղթ . 162 . յասեն . * Լըրանէլին աբրահամ էրէց՝ որ էր 'ի գաւառէն Տայոց , 'ի գեղջէն՝ որում անուն էր Օքնակս ։

Լրախանի ։ Բերդ՝ յիշատակեալ 'ի բուզանդայ ճ . 18 . յասեն վասն վասակայ մամիկոնի . * Լրա երթեալ գտանէին զնա յիւրում գաւառի 'ի Տայս , յիւր ամուր բերդին , որում անուն Լրախանի կոչի ։

Թաւառն ։ Յիշատակէ՝ զԼեոնդ . գլ . զ . 'ի գրեն վասն սմբատայ հրամանատարի որ 'ի է . դարուն . * Լա երթայր յաշխարհն Տայոց , մտանէր յամրոցսն՝ յորում Թաւառն կոչեն , և զգուշանայր որդւոյն իսմայէլի ։ Լա ասողիկ թ . 4 . * Լա 'ի նմանէ (այսինքն 'ի կայսերէն) զպատիւ կիւրապաղատութեան ընկալեալ (սմբատայ) զնաց 'ի Տայս , յամուրն յորում Թաւառն կոչեն ։⁽¹⁾

Լիւսանայ գիւղ ⁽²⁾ ։ Յիշատակի 'ի գաւազանագիրս ինչ կաթողիկոսաց , ուր զԳ . ներսիսէ գնի լինել * 'ի Տայոց , 'ի գեղջէ իշխանաց ։ Լյս գիւղ կայ մինչև ցայժմ՝ զորմէ տես 'ի նոր հայաստան թղթ . 130 ։ Լյլ թէ անդեօք զսահման այսր գեղջ կամի իմանալ վարդան աշխարհագիր , յետա գայից թողցուք 'ի քննել , որ ասէ . * Սամցիսէ Լիւրցիսա է , Լիւսանաց երկիրն է , (անդ է) ⁽³⁾ օծեալ խաչ՝ սբ հայրապետին ներսէսի , և գաւազան նորա ։⁽⁴⁾

(1) Լա վարդանայ 'ի միում ձեռագրի գրի վասն նորին սմբատայ . * Գնացեալ 'ի Տայս , ամրա նայ 'ի Թաւառն ։ Իսկ 'ի չորս ձեռագիրս . * Եւ գնացեալ 'ի Տայն ամրանայ 'ի Թաւառն ։

(2) Յանձնաւորն ինչ պատմուէ խաչին ներսիսի հայրապետի յիշատակի երկիր իշխանաց . * Յերկրին իշխանաց խաչ մի կայր ներսիսի հայրապետի , օրհնեալ իւր ձեռքն ։ Յիշատակի 'ի նմին

պատմութեւ և սբ ուխտն , յորում հանգուցեալ էր խաչն ։

(3) 'ի տպագրեալն միայն գնի ահէ . իսկ յայլ ամենայն ձեռագիրս պակասի ։

(4) Ընդարձակոյն վարդանայ յաւելու . * Որ այժմ Մաճարաց իւրի ։ Լյլ զայժմուս այլով հնչմամբ կոչի Լճաւ , զորմէ տես 'ի նոր հայաստան թղթ . 131 ։ Վասն որոյ 'ի տպագրեալ օրինակին վարդանայ վերագրեալ գրի Տաճար ։

Սինաթին՝ Վեօղ՝ որ ՚ի բանից զազարայ յայտ է լի նեւ ՚ի Տայո, զի նախ գրէ վասն մամիկոնեան վահանայ. * Եւթայր առ վայր մի յամրագոյն տեղին Տայոց ॥ Իսկ ստորեւ որոշելով նաեւ զգիւղն՝ ասէ. * Եւ զօրա վարն Տայոց մամիկոնեանն վահան մերձ ՚ի նա իբրեւ երկուք հրասախօք ՚ի գեօղ մի որ կոչի Սինաթին՝ ॥ Հեռի է սա ՚ի Վու կոչեցեալ գեղջէն բասենոյ երկուք հրասախօք՝ ըստ նորին զազարայ ։

Որջնաղ ։ Յիշատակի առ նմին զազարայ՝ յասէն. * Օրինուք անկանէին ՚ի վերայ այնց . . . ՚ի գիւղն որ անուանի Որջնաղ ՚ի գաւառին Տայոց ॥ Եւկանի առ ստորոտով լերին պարխարայ, որպէս ցուցանէ անդէն. ուրանօր ընկալաւ զպսակն մարտիրոսական տքն Հմայեակ եղբայր մեծին վարդանայ ։

Ուխտեաց Կողար ։ Ունի բերդ՝ զորմէ ասողիկ Գ. 44 ։ * Իսկ գուրգէն թագաւոր վրաց . . . գայ ամենայն զօրօք իւրովք, և տիրէ Տայոց աշխարհին, և մարտուցեալ ընդ փոքր բերդին Ուխտեաց, չկարաց սանանել ॥ Եւ ՚ի 43. կոչէ զայն՝ Վաղաք, ուր գնաց կայսրն վասիլ. * Թագաւորն վասիլ չու արարեալ գնաց ՚ի քաղաքն Ուխտեաց, և զամենայն բերդս և զամրոցս Տայոց նուաճեաց ॥ Որպէս և լաստիվերացին գլ. ան. ՚ի պատմէն զնոյն չու կայսեր վասիլ, ուրանօր և անլ տառիւ գրի. * Վառնայ ՚ի վերայ բազրեանդայ, և գնաց ՚ի քաղաքն Ուխտեաց, և տիրէ բազում գաւառաց ॥ Իսկ ստորեւ նոյն լաստիվերացին կոչէ Սեծ աւան, ՚ի պատմէն զզօրաց գէորգայ թագաւորին ավիսագաց. * Ընդ գէմ եկեալ քաջայն Տայոց մօտ ՚ի մեծ աւանն Ուխտեաց՝ ՚ի փախուստ դարձուցին զզօրս հռոմոց (1) ॥ Եւ վարդան գրէ վասն դաւթի կիւրապաղատի. * Տայ անդարձազրով զհայրենիսն իւր ՚ի վասիլն, զՈւխտիսն (յայլ օրին.՝ զՈւխտիս) ॥ և այլն ։ Գրէ և վասն դաւթի արքայի վրաց. * Ընդարձակեալ դաւթի զսահմանս վրաց՝ առեալ զՈւխտիսն և զսահմանս իւր ॥

Հաւածիլ ։ Վաղաք բերդաւոր, զորմէ լաստիվերացին գլ. ան. * Թագաւորն վասիլ անցեալ յաշխարհն, մերձ յա

(1) Ի մէջ այլեայլ գրուածոց անուան սորա, ընտրելի է գրուածին Ուխտեաց, որպէս ՚ի գործ ածի առ ասողկայ. քանզի և յօրինակի լաստիվերացոյն ուրեք ՚ի գլ.

Բ. գրի այսպէս. * Գեորգի գիւղի Ժամ գտեալ, հասանէ ՚ի վերայ քաղաքին Ուխտեաց, և հրամայեաց զօրացն հրով կիզուլ ըզգեղեցիկ դաստակերտս նորա ॥

մուրն՝ որ Հաւաճին կոչի՝ երեկօթս առնէ ։ առ ասող-
կայ Գ. 43. գրի վրիպակաւ Հաւճ, յայլում օրինակի
Հաւճի. և զլեառն կոչէ յայն անուն. յայտ առնելով
թէ էր բերդ 'ի վերայ համանուն լերին, յասէն վասն
նորին վասլի. * Եւն չուեալ հասանէ 'ի լեառնն Հաւ-
ճի 'ի քաղաքն յայն. անդ ընդ առաջ եղեն նմա բա-
զարատ թագաւորն ատիսաղաց. և այլն ։ Իսկ Բշօրի աշ-
խարհ՝ զոր յիշէ լաստիվերտցին՝ կասկածիմք վրիպակաւ
գրեալ փոխանակ անուանս Բշօրի, որ է գաւառ տայոյ.
զի և պատմութիւն նոյն գործոց վասլի, ցուցանէ լինել
'ի տայս, կամ 'ի սահմանակից տեղիս ։

Բշօրի ։ Յիշատակի առ վարդանայ. * Վրեաց պա-
տասխանի (թղթոյն փոտայ) սահակ մուռտն կոչեցեալ,
որ եպիսկոպոս էր Տայոց 'ի յԲշունքն ։

Մամրուանի չոր ։ Յիշատակէ ասողիկ Գ. 44. յասէն
վասն գուրգենայ վրաց արքայի. * Վայ ամենայն զ-
րօքն իւրովք և տիրէ տայոց աշխարհին, և մարտուցեալ
ընդ փոքր բերդին ուխթեաց՝ չկարաց սոնանել, և ոչ այլ
բերդի ուրեք. այլ ժողովեալ զբազմութիւն զօրացն բնա-
կէ 'ի Չորն Մամրուանի ։ Իսկ վարդան 'ի գրեն վասն
դաւթի կուրապաղատի՝ անորոշ իմն յիշատակէ. * Տայ
(ասէ) անդարձադրով զհայրենիսն 'ի վասլին՝ զուխթիս,
զՄամրուան, ⁽¹⁾ և զքաղաքն ապահունեաց զմանած
կերտ ։ Իբանից ասողկայ երեւի լինել 'ի տայս մերձ յուխ-
թեաց բերդ. մանաւանդ զի և այժմեան Վստիման տե-
ղին՝ նոյն համարեալ 'ի բնակչաց ի մամրուանայ, յար-
մարի գրից տայոց ։ Տէս 'ի նոր հայաստան թղթ. 125.
126 ։

(1) Օրինակ մի վարդանայ վրիպակաւ գրէ Նամրուան ։